DE PROGNOSI EX LINGVA IN QVIBVSDAM MORBIS FORMANDA

DIVINI NVMINIS AVSPICIIS
ET
GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS CONSENSV
PRAESIDE

D. ANDREA ELIA BVCHNERO,
SACRI ROMANI IMPERII NOBILI,
POTENTISSIMO BORVSSIAE REGI A CONSILIIS INTIMIS,
MEDICINAE ET PHILOS. NATVRAL. PROFESS. PVBL. ORDIN.
FACVLT. MEDICAE H. T. DECANO, IMPER. ACADEM.
NATVRAE CVRIOSOR. PRAESIDE ET COMITE
PALATINO CAESAREO,

PRO GRADV DOCTORIS

D. OCTOBR. A. S. R. MDCCXLVIII.

H. L. Q. C.

IN REGIA FRIDERICIANA

DISPVTABIT

CHRISTIANVS WILHELMVS PAVLI,
MAGDEBVRGICVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
TYPIS IOANNIS CHRISTIANI HILLIGERI ACAD. TYPOGR.

93929

VIRO.
EXCELLENTISSIMO. DOCTISSIMO.
EXPERIENTISSIMO.
DOMINO.
IOANNI. DANIELI.
KESLERO.
MEDICINAE DOCTORI. CELEBERRIMO.
PHYSICO. PROVINCIALI. MERITISSIMO.
MILITVM. PRAESIDIARIORVM. VT. ET. COLONIARVM. PALATINARVM. NEC. NON. GALLICARVM. MEDICO.
COLLEGII. MEDICI. MAGDEB. SODALI.
AFFINI. SVO. PLVRIMVM.
HONORANDO.

HASCE. THESES. INAVGVRALES.
IN
DEVOTISSIMI. CVLTVS. TESSERAM.
ET.
SVI. STVDIORVMQVE. SVORVM.
COMMENDATIONEM.

D. D. D.
CHRISTIANVS. WILHELMVS. PAVLI.

Ex quo, Excellentiſſime Domine Doctor, affinitate mihi coniunctus fuiſti, nil mihi potius fuit, quam vt occaſio mihi commoda offeratur, ſingularem TVVM erga me amorem, nec non ſingulare

TVVM

TVVM ſtudium, me, quibuscunque rebus poſſis, iuuandi, publice teſtatum faciendi. Hinc non potui non, quin praeſentem occaſionem, obſeruantiam meam & animum TIBI deuinctiſſimum teſtaturus, obuiis vlnis exceperim. Accipe igitur haſce inaugurales Theſes ea beneuolentia, qua obſeruantia easdem offero, hoc ſubiuncto voto, vt gratia diuina conſiliis TVIS aeque ac auxiliis ſe ſemper comitem praebeat: TE ipſum vero, cum ſplendidiſſima familia, felicem ac ſoſpitem quam diutiſſime conſeruare velit.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA

DE

PROGNOSI EX LINGUA IN QUIBUSDAM MORBIS FORMANDA.

PROOEMIUM.

M*ihi de ſpecialiſſima materia tractanti, nimirum de* prognoſi ex lingua in quibusdam morbis formanda, *in memoriam incidit ſymptoma illud, morbillis infantum epidemicis in Anglia familiare, quod & Medici & adſtantes boni exitus prænuncium habent, de quo* SYDENHAM *ita:* Praetereo

in praeſentiarum ingens illud ſolatium, quod adfert venaeſectio infantum PERTVSSI, in qua remedia quaelibet pectori dicata longo poſt ſe linquit interuallo; *vid.* eiusd. Opp. Sect. IV. Cap. V. *Vocatur haec tuſſis Anglis* chin-cough, *vel* hooping-cough. *Grauem hunc Auctorem verſantes non fugit, quod in variolis ac morbillis infantum venaeſectionem imperauerit, experientia multiplici edoctus, quod bene cesſerit, inſecutura in morbillis tuſſi boni ominis. Haec tuſſis, ſi quid video, in cenſum excretionum referenda, quae, ceteris paribus, morbum iudicant, vti v. g. ſaliuatio in variolis confluentibus, vel alia excretionis criticae ſpecies. Num vero hoc climati noſtro ſcriptum, non diiudico, limatioris iudicii Viris id relinquendo. Hinc plura non addens, & thematis mei memor, accingo me ad illius tractationem, Deum comprecatus, vt omnia cedant feliciter!*

§. I.

§. I.

Tantum non omnia in ſtatu hominis praeternaturali *boni* vel *mali praeſentis indicia* praebent, vel *venturi praeſaga* ſunt, quibus Medici, non quaſi hieroglyphicis microcosmicis, ſed ſignis ſenſu cognitis & notis, iudicium de morbi vel felici, vel ferali euentu ſuperſtruunt, quodue *prognoſeos* nomine venit.

§. II.

Cum vix non omnia prognoſi formandae apta ſint, non mirum, ſi Medici vilioris momenti aliis fortan viſa, ſicque praeteruiſa, in vſum prognoſticum vertere ſciant. Medicorum quis negat, multa *in ſenſibus externis* huic fini reſpondentia ſita eſſe? Quam multa in *oculis* aegrotantium ſita ſunt, quae ad formandam prognoſin valent. *Oculi primum moriuntur;* CAMERARIVS *Memor. Cent. XIV. Part. 28. Viuentium, morientium oculi non iidem; ibid. Cent.*

 XIV.

XIV. Part. XXIX. omnes quoque animi affectus detegunt, ibid. Cent. VII. Part. XX. Si *oculi* in cynanche vertuntur, & veluti iis, qui strangulantur, prominent, mors in propinquo est; Illustr. b. m. HOFFMANNVS *Med. syst. Tom. III. Sect. I. Cap. XV. §. XIV.* Si in febribus feroces, truculenti, torui, exserti, delirium portendunt; HIPPOCRATES *Aph. Sect. IV. 19.* Excellent. IVNCKERVS *Semeiol. Tab. XIII. p. 588.*

§. III.

Cuinam quaeso! suboluerit modo, Medicos nares ita perfricuisse suos, vt morbi euentum odorari didicerint. *Odor* enim, quem spirat aeger, Medico iudicium de morbi euentu suppeditat, indeque BAGLIVIVS ex eo non solum se iudicare solere, vtrum morbus facilis vel difficilis, breuis vel diuturnus, vel alterius generis futurus sit; sed etiam aegros, qui morituri sunt, nonnullis ante mortem diebus veluti cadauerosum exhalare foetorem, asserit, in *Praefat. Tract. de Fibra motrice & morbosa p. 8.* Sic quoque terram quidam oluit, apud BORELLVM *Cent. IV. Obseru. 8.* & paullo post fatis cessit, vnde dein etiam GARMANNVS, in puella febre consumta, ex *fracido terrae odore* instantem mortem certe praenunciauit; vid. *Ephemer. Nat. Cur. Dec. I. Ann. I. Obs. 144.* Hinc etiam in cachexia, si inter alia signa e corpore aduersus odor spirat, mortem aliquot mensibus ante praenuntiare licebit, teste Illustr. b. m. HOFFMANNO *Med. system. Tom. III. Sect. I. Cap. XV. §. XIX.*

§. IV.

§. IV.

Quam vario modo porro *facies* aegroti, eiusque *color* exitus morbi index sit, egregie demonstrarunt Illustr. b. m. STAHLIVS, *Diss. de facie morborum indice* & Excellent. QVELMALZIVS, Dissert. de *Prosoposcopia medica.* Sic flauedo obstructionem hepatis arguit, teste WEPFFERO *Obs. p. 420.* Cuicunque hydropico ascitico *facies* derepente plumbea euadit, mors ostia pulsat, BAGLIVIVS *Opp. Lib. I. p. 78.* In magnis morbis optima *facies* optimum, in paruis pessima, pessimum, iuxta HOLLERIVM *Coac.* ex HIPPOCRATE. Hydrope pectoris vel abdominis, vel cachexia laborantibus, si color *faciei* rubicundus, siue mediocriter bonus, derepente mutetur in luridum & plumbeum, aeger repentina morte morietur paucis elapsis diebus, aut mense ad summum, BAGLIVIVS *l. c. p. 139.* Si in acutis & perniciosis febribus *facies* multum recesserit a statu naturali, periculum time in aegro, Idem ille *l. c. p. 146.* Si inflammatio in necrosin, siue sphacelosam putredinem, transit, inter alia signa hoc subindicat *vultus foedus ac pallens*, qui tunc comparet, HOFFMANNVS *l. c. p. 347.* Si in cholerico morbo *facies flauescit*, vel *pallescit*, in ancipiti aegrum versari inter alia significat idem hic grauissimus Auctor *l. c. p. 349.* Si in hydrope (inter alia) *facies* flauescit, mortem aliquot menses ante, quam accedit, haud dubie praesagire licet, *ibid. p. 351.* Imo, quod vix credant alii, ex aegrorum *vnguibus* Medici non fallax augurium dare possunt. Si enim in acutis aeger *vngues* pallidos habet, hora adest decreto-

cretoria, HOFFMANNVS *l. c. p. 345.* Si in phthisicis, inter alia nimirum signa, *vngues* pallent, funestus euentus diu ante colligi potest, *ibid. p. 352.* Si *vngues & digiti* liuescunt in febre, mors confestim exspectanda est, notante HIPPOCRATE *Prognostic. f. 6. Coac. 493.* Confer. etiam Excell. IVNCKERI *Semeiol. Tab. XIII. p. 594. n. 83.* Taceo alia.

§. V.

Hinc non est, quod ob huius specialissimae materiae tractationem caperatum aliorum frontem perhorrescam. Nec, vt spero, putet quispiam, me casu, in inusitatum quid pruriens, eam arripuisse, sed destinato consilio elegisse.

§. VI.

Absoluant vero hanc tractationem I) *historiola huius prognoseos*; II) *morborum recensio*, in quibus locum inuenit, & III) *scrutinium causarum*, cum subiunctis *rationibus*.

§. VII.

Ante vero, quam ad primum momentum progredior, praefandum esse duxi, quod pro obiecto hic loci non habeam prognosin ex lingua, si idiopathicis morbis corripitur, vti varii dantur, quibus, testantibus obseruatoribus crebraque experientia, lingua adficitur, vt sunt linguae excrescentia, ab HORSTIO *Part. II. Lib. IV. obs. singul. 13.* descripta; linguae cancer, in *Annal. phys. med. Wratislauiens. Tentam.*

tam. XXIX. p. 149. explanatus; linguae vlcerosae durities, a RVYSCHIO *Obs. 76.* notata; fistula, in A. N. C. *Dec. II. Ann. II. obs 52.* adducta; ardor & siccitas extra febres, a BOOTIO *Tr. de aff. omiss. C. 8.* exposita; tumor cum folliculo, a WEPFERO *Obs. p. 950.* propositus, &c. quippe in quibus, & aliis adhuc linguae morbis, ex ipso, quo adficitur, morbo, prognosis formanda est; sed primarium huius tractationis obiectum est *prognosis* ex lingua, diagnosi ex eadem non exclusa, quatenus sub aliis morbis *symptomatice* patitur, & quae diuersa linguae constitutio illi *consecutiue* tantum superuenit, ita vt lingua non quidem sui, sed morbi in corpore saeuientis, tam status, quam euentus praebeat indicium; vti etiam ex hac vel illa linguae constitutione aegrum non mori oportet, sed ob morbum, cuius symptoma est, lethaliter euenturum, cuius indicem tantummodo sese oculis sistit.

§. VIII.

Quod nunc ad *historiolam medicam* huius prognoseos attinet, certe! non heri aut nudius tertius enata, aut ficta est. Diuus medicinae parens, artis prognosticae facile princeps, HIPPOCRATES, illius iamiam mentionem facit, vt *libr. VI. Epid. Sect. V. Prorrhet. I. 3. 11. 19. 20. Coac. 229. 231. 234. 383. 384. 400. &c.* GALENVS in *Comment. in Hippocr.* CELSVS, *Proth.* CASVLANVS de lingua, qua maximum est morborum acutorum signum; *Aemil.* CAMPOLONGVS in noua cognoscendi morbos methodo; *Thom.* FIENVS, FERNELIVS, ARETAEVS, *Iac.* ALBER-

TI, NELLANVS, GLACANVS, HVGGETIVS, IESSENIVS, PRAEVOTIVS de *signis medic. Io. Thom. & Io. Georg.* SCHENCKII, WOLFFIVS, *Exercitat. Semiotic.* LIDDELIVS de *signis medic.* SYLVIVS de *sign. medic. Prosp.* ALPINVS, ARGENTERIVS, *Roderic.* a CASTRO, SCHRADERVS *Exercit. III.* de *sign. med.* §. 25. WEDELIVS *Exercitat. Semiot. patholog.* it. SYDENHAM & BAGLIVIVS, variis locis infra citandis, b. noster HOFFMANNVS, Excellent. ALBERTI, IVNCKERVS, alii.

§. IX.

Praeterea Medici non in historica recensione acquiescunt, nudam illius mentionem faciendo, sed insuper eam valdopere commendant, dum hac ratione infans aegrorum lingua Medicum in praedicendo disertum saepe reddere possit. In testem huius rei vtor *Cel.* BAGLIVIVM, qui *Opp. Lib. I. Cap. XIII. p. 137.* haec habet: *In morbis nunquam ab aegro discedas, nisi linguam inspexeris. In malignis febribus prae ceteris consideranda sunt, lingua, &c. l. c. p. 141.* Idem Auctor meminit, Medici esse, vt, inter alia, in indagandis morborum causis ad ea respiciat, quae per oculorum fidem se manifestant, vt *linguae adfectiones, ib. Lib. II. c. IX. p. 210.* Et *ead. pag.* infra: *Lingua prae ceteris subindicabit intimiorem morbosi sanguinis statum, &c.* Imo inter desiderata in arte diuina reponit *historiam diagnosticam, prognosticam adfectionum linguae, p. 195. coll. p. 425.* Sic etiam Excell.

cell. noster IVNCKERVS: *Quoties aliquid de morbo iudicare vis, toties inspicienda erit lingua, l. c. p. 590. n. 50.* Plura huius census infra.

§. X.

Deuoluor nunc ordine dicendorum ad alterum Dissertationis membrum, nimirum ad *morborum recensionem*, in quibus prognosis ex lingua formanda locum obtinet, & rationum physiologico-pathologico-practicarum calculo inueniri potest.

§. XI.

Haud equidem, quod lubenter largior, in *omnibus* aeque *morbis indiscriminatim* illa formari potest; interim tamen bene multi sunt, qui, & non sine rationibus, hanc formatam medentium prognosin admittunt.

§. XII.

Hi vero e tribu praesertim illorum morborum sunt, qui *malignorum*, sicque *febrium malignarum* nomine Medicis veniunt.

§. XIII.

Varii sunt his in morbis *linguae colores*, variaeque illius *conditiones*. Et sane *B. L.* haud displicebit, vt, quae potioris momenti visa, ex Medicorum scriptis, Auctoribus vbique fideliter citatis, sine plagii suspicione & crimine, colligam, inque compendio exhibeam.

§. XIV.

Sicuti vero omnis prognosis supponit diagnosin, qua deficiente omnis praedictio incertior, quam eorum, qui coelo abutuntur; ita lingua diagnosi non minus, quam prognosi formandae inseruit, testantibus id Clariss. Auctoribus passim in Diss. hac citatis. Instar omnium allego BAGLIVIVM: *Nunquam ab aegro discedant Medici*, inquientem, *nisi prius linguam inspiciant, vtpote quae lymphae sanguinisque statum certius, quam alia signa, nobis ostendit, l. c. Diss. II. p. 425. Lingua prae ceteris subindicabit intimiorem morbosi sanguinis statum, l. c. p. 210.* Sed cum obiectum primarium sit *prognosis* ex lingua, hinc ad eam progredior.

§. XV.

Ex lingua ergo prognosis non tantum praesentis, sed & *imminentis* morbi formari potest. Id constitit iam, ex obseruatione, BAGLIVIO: *Saepe expertus sum*, inquienti, *eos, qui proximi sunt, vt in febrem, vel grauem viscerum, & praecipue naturalium affectum incidant, plures ante dies, nulla in parte euidentius, quam in* LINGVA, *futurae affectionis signa percipere: in qua, loco naturalis saporis, amarum, viscidum, acidum, aut salsum, &c. obseruant, l. c. p. 423.*

§. XVI.

Omnium autem maxime inprimis *praesentis* morbi indolem & genium manifestat lingua, & quidem

dem 1) *in febribus.* In omnibus namque febribus, & aliis morbis, illud BAGLIVII valet: *Lingua sordida vbique suspecta; l. c. p. 139. Bona lingua, semper bonum indicat; mala, semper suspecta, semper timenda, ib. p. 425.* Sic etiam diuus HIPPOCRATES varias iamiam consignauit prognoses de lingua in febribus, quarum potiores sunt sequentes: *Pallida lingua* ex bilis fit redundantia, *rubicunda* a sanguine, *nigra* ab atra bile, *alba* e pituita, *Epid. VI. Sect. V. 13. Lingua* ex resiccatione *densa* & *aspera*, *phrenitidem* venturam subindicat, *Prorrh. l. 3. Coac. 234. Lingua* si circa initium *horrida*, & procedente morbo *liuescit*, *finditur*, *mortis* praenuncia est, *Coac. 229. Lingua nigra*, & ex *virore pallescens*, *pessimi ominis* est, *ibid. Lingua tremula mentis inconstantiam* denotat, *Prorrh. l. 20. Lingua* praeter rationem *mollis* ac *nauseabunda*, cum sudore frigido, ab aluo liquida, *nigri vomitus* significationem adfert, *Coac. 232.*

§. XVII.

Porro quoque si *delirium* imminet, vel sub actuali delirio, *lingua balbutiens* & *plerumque tumescens*, *aridaque* & *sicca* obseruatur, notante BAGLIVIO, *l. c. p. 256.* Si in *febribus ardentibus lingua balbutiens*, prognosticare poteris breui *delirium*, iuxta eundem *l. c. p. 102.* qui etiam *aphoniam* in acutis, vndecunque sit, instantem denunciare mortem tradit, *l. c. p. 78. Tremores* vero insoliti *linguae* inter signa *malignitatis* referendi sunt, in acutis, teste BOERHAAVIO *Instit. Med. §. 919.*

§. XVIII.

Similiter etiam RHAZES iam notauit, quod, si in acutis in *lingua pustulae* adpareant, cicerum magnitudinem aequantes, sequentis diei *mortem praenuncient*. *Lingua* vero *sordida*, *alba*, vel *albo muco obducta*, *febrem continuam* significat, iuxta FIENVM. Conf. etiam Excell. IVNCKERVS in *Semiologia*.

§. XIX.

Si in *febribus petechialibus lingua arida*, *discissa*, *nigricans*, adparet, inter illa signa est referenda, quae *funestum euentum* praesagiunt; HOFFMANNVS *Med. ration. system. Tom. IV. P. I. Sect. I. Cap. XI. §. V. p. 259.* In peste Attica, quam THVCYDIDES *Lib. II. de bello Pelopon.* describit, mentio fit *linguae sanguinolentae*; vid. HOFFMANNVS *ib. p. 285.* In *febre ardente*, siue causo, *lingua* est *arida*, *fissa* & *nigra*, teste HOFFMANNO *l. c. p. 343.* HIPPOCRATES *libr.* de *affect.* dicit, quod in hac febre *lingua* sit *aspera* ac *nigra*; & ARETAEVS *libr. II. Cap. IV.* quod *arida* notetur.

§. XX.

In *angina* exteriori *lingua extra dentes* & *labia prominet*; ARETAEVS, *libr. I. Cap. IX.* In *angina vera lingua sanguine turget*, *obscuro rubicundo colore tincta*; HOFFMANNVS *l. c. p. 391.* In *prunella alba muco albo lingua oblinitur*, *fissurasque dolorificas contrahit*, Idem *l. c.* In *angina humida lingua crasso*, *viscido muco* obducitur; HOFFMANNVS *l. c. pag. ead.* conf. *Obs. IV.* huius Cap.

§. XXI.

In *hectica* febre *lingua sicca*, *dura* & *arida* est; HOFFMANNVS *l. c. p.* 554. Aegrotantibus, si *frigida lingua* obseruetur, in acutis, aut aliis lethalibus morbis, *paulo post superuenit mors;* RIVERIVS *obseru.* communic. a PAQVEVO *Obs. l.* BAGLIVIVS *l. c. p.* 145. Nos etiam (addit BAGLIVIVS) idem obseruauimus aliquoties.

§. XXII.

In *febribus mesentericis*, si in hypochondriacis sunt, studiosis, & stomacho debili laborantibus, statim adparere videbis *linguae ariditatem;* BAGLIVIVS *l. c. p.* 52. In aliis lingua est *viscida*, *glutinosa* & *ingrati saporis*; si autem vel minima suspicio acuti & inflammatorii morbi, tunc in iisdem febribus & subiectis fit *arida*, *ibid. p.* 707. & *p.* 708. Talis etiam in *semitertiana*, itemque in *lipyria* occurrit, *ibid. p.* 55. & 56. *Nigra* autem lingua in *acutis* fere semper post se trahit *delirium*, quemadmodum linguae inflammatio, si *dysentericis* superuenit, lethalem denotat exitum, teste eodem Auctore, *l. c. p.* 102. & 109.

§. XXIII.

Quum magnum illud inter Medicos Anglos sidus, doctissimus nempe SYDENHAMIVS, omnium calculo improbae in describendis febribus epidemicis diligentiae Obseruator fuerit, animus est, ex

ipsius

ipsius quoque monumentis *historiam linguae* conquirendi modoque adductis adiiciendi.

§. XXIV.

Sic sub constitutione epidemica Ann. 1661. sq. *Sect. I. Cap. III. p. 13. Edit.* in 8. symptoma (inter alia) *febrium autumnalium tertianarum*, *lingua magis nigra siccaque* fuit. His tertianis, vt & quartanis, succedebat *febris continua*, quae aegrotos inter alia *linguae nigredine* (conf. p. 14.) adoriebatur. Et *Cap. IV.* vbi Auctor de eadem *febre continua* horum annorum vlterius agit, ipse miratur, quod vomitu (ante prouocato) peracto, symptomata, & speciatim *linguae nigredo*, soluta fuerint. Porro *Sect. III. Cap. III. p. 125.* sub *febre continua* ann. 1667. seq. *lingua sanorum similis* non raro comparuit, nisi quod quandoque *albida*, rarissime *sicca*, nunquam vero *nigra* fuerit. Sed sub vsu cardiacorum & calido regimine, haec noua linguae acciderunt: *Lingua*, quae alias *humida* solebat esse, neque a sanorum lingua, nisi quod, vt diximus, subalberet aliquantisper, multum abhorrens, *sicca* in hoc regimine *arefactaque*, quin & *nigra* saepe comparebat, *p. 131.* Deinde *Sect. IV. Cap. III.* de *Dysenteria* ann. 1669. seq. *p. 141.* haec extant: Aeger, si vel aetate floreat, vel cardiacorum ope incalescat, febricitat, *lingua quadam mucilagine dense obsita*, & si vehementius excalefactus, *nigra* etiam, atque *sicca*. *Ibid. Cap. IV. p. 152.* sub *febre continua* ann. 1669.-72. quae vna cum dysenteria praeced. exorta, *lingua* ita constituta fuit: *Linguae* aegrorum,

licet

licet *humidae*, atque *albae*, *crassa insuper pellicula oblinebantur.* *Ibid. Cap. V.* Morbilli an. 1670. *lingua alba*, (non vero sicca) stipati erant, *p.158.* *Ibid. Sect. V. Cap. II. p. 184.* & *185.* lingua ita adfecta erat: *Lingua*, vbi febris suo genio erat permissa, nec *sicca*, nec *a colore naturali multum recedens*, nisi quod *magis alberet*; quodsi excalefieret aeger, vltra ordinariam febris sortem, *lingua aridissima* erat, *cum flauedine subfusca.* Tandem in *schedula monitoria, de nouae febris ingressu*, seorsim de febre ann. 168⁴⁄₅. saeuiente, Autor ratione *linguae* sequentia commemorat: *Lingua* aegri, pro ratione imperati regiminis (calidioris, temperatioris), vel *humida* est, vel *sicca*. Vbi inaruerit, *fusci* est *coloris* in *medio*, quam partem vndique *cingit fimbria inalbescens.* Vbi vero *humida* est *lingua*, *omni ex parte alba* est, *pellicula* item *scabra* & *alba vestita*; nam si aeger ab adhibito regimine plus iusto incalescat, *lingua fere* est *fusca* & *arida*; sin minus, *humida* est & *alba*, p.488.

§. XXV.

Non tantum vero in febribus, sed & 2) *extra febres*, *in aliis morbis*, *lingua* hac vel illa ratione *praeternaturaliter adfecta* morbi interpretem se praebet. Licet autem adparatus obseruationum tam instructus non sit, quam quidem in febribus, tamen instituti ratio exposcit, vt, quantum licet, huic momento satisfaciam.

§. XXVI.

Spectat huc locus BAGLIVII, sequentis tenoris: *Caue, ne discedas ab aegro in* cuiuscunque morbi *curatione, nisi prius linguam inspexeris, praesertim si de internis inflammationibus suspicio fuerit, quas Tibi certissime explorabit lingua, vtpote quae in minima inflammationum suspicione statim resiccari incipit, & crescente inflammatione crescit pariter & siccitas linguae, l. c. p. 211.* Non minus etiam huc referendus est vterque locus, ex eodem Auctore grauissimo iam supra §. XIV. & XVI. adductus.

§. XXVII.

In *colica biliosa* contingit saepissime *aphonia*; BAGLIVIVS *l. c. p. 217.* qui etiam, paucis interiectis, haec habet: *Aphonia* non raro esse solet prodromus *conuulsionum epilepticarum* in colica. Similiter quoque *tarantati* satis frequenter *aphonia* corripiuntur, teste eodem BAGLIVIO, *Diss. 6.* de *Tarantula, p. 615. & p. 628.* Qua vero ratione lingua *scorbutum* indicet, notauit speciatim RIEDLINVS *Lin. med. Ann. I. M. Febr. Obs. VI. p. 39.*

§. XXVIII.

Tandem si *lingua derepente incontinens*, aut aliqua corporis pars *siderata* euadat, id atram bilem indicat, iuxta HIPPOCRATEM, *Sect. VII. Aphor. 40.* Conf. IVNCKERI *Semiol. Tab. XIII. n. 72. p. 603.* Si etiam oesophagi & ventriculi membranae nerueo-musculares stringuntur, inter alia, *linguae ariditas*

ditas adfligit; HOFFMANNVS *Med. ration. system. Tom. III. Sect. I. Cap. XV. §. VI. p. 345.*

§. XXIX.

Haec sunt illae ex lingua prognoses, quas ex Medicorum monumentis colligere mihi licuit. Nullus dubito, quin Lectori beneuolo, maiori librorum adparatu instructo, longe plures hinc illinc sint obuenturae. Has interim allegasse sufficiat, inprimis cum instituti ratio me nunc ad *tertium* Dissertationis *momentum*, quod est *scrutinium causarum*, properare iubeat.

§. XXX.

Certe! tam praeclara *de prognosi ex lingua* formanda in Auctoribus prostant *elogia*, vt dubitaueris ferme, an ad ornatum orationis, aut hyperbolicas locutiones referenda sint? Qui fieri potest, vt natura in tantulo membro penicillo quasi internum morbi statum depingat, delineet oculisque subiiciat? Verum enim vero ex binorum praecedentium momentorum tractatione adparet, quam magni omni tempore Medici & antiquissimi,& recentiores & recentissimi, prognosin ex lingua fecerint. Qui tantorum in Medicina numinum & nominum fidem sugillare possim? Ex multis in scenam prodeat *Proth.* CASVLANVS: *Maximum*, adserens, *morborum acutorum signum esse linguam*, *Lib. I. Opp. VII.* Quod Excell. IVNCKERVS adsensu suo comprobat, dum dicit, *linguam esse sedem omnium symptomatum, quali-*

tatis alteratae, excreti, & actionis vitiatae, l. c. p. 590. Inprimis autem haec illius verba notentur: *Per visum intra tantillum horae spatium plus obseruabit Medicus, quam ex repetitis nunciorum relationibus, epistolis, aut confusis propinquorum narrationibus. Promte enim ex constitutione* - - LINGVAE - - - *plura formare poterit praesagia, quae ad praenunciandam salutem, morbi durationem, euentus modum, aut ipsam mortem symbolam contribuunt, l. c. p. 316.* Quam graphice linguae inspectionem commendat BAGLIVIVS: *In morbis*, inquiens, *nunquam ab aegro discedas, nisi linguam inspexeris: haec statum sanguinis prae aliis signis, & apertius, & certius nobis indicat; reliqua namque signa saepissime fallunt, haec autem nunquam aut raro. Et nisi sapor, color, aliaque linguae accidentia ad naturalem statum redacta sint, nunquam aegrum tutum dato adstantibus, aliter male consules nomini tuo, l. c. p. 137.* Et ulterius huius prognoseos praestantiam significanter his describit verbis: *Demum pro secreto tibi sit, Lector, me certiorem de sanguinis statu indaginem aliunde non haurire, quam ex lingua; l. c. p. 211.* Taceo plura.

§. XXXI.

Et addubitare desinent, qui putant, obseruationum horum Auctorum fidem laborare, si non praecipites & incauti, sed pensiculate mecum pro virili *causarum scrutinium* adeant, & cum effectibus causas commetiantur.

§. XXXII.

§. XXXII.

Lingua ex multis componitur partibus, magnoque vaſorum adparatu ſuperbit, ut muſculis, membranis nerueis, arteriis notabilibus, venis, glandulis, ductibus ſaliualibus, & ſecundum COSCHWITZIVM, & *du* VERNEY, ductibus etiam lymphaticis.

§. XXXIII.

Multis & magnis *arteriis* inſtructa eſt, quae ſanguinem ſuum ex carotidibus externis hauriunt, multoque ſanguine linguam inundant.

§. XXXIV.

Accedunt *glandularum* fere myriades, vel *maiores*, vt tonſillae, parotides, maxillares, ſublinguales; vel *minores*, *miliares* & *lenticulares* dictae, vt labiales, buccales, palatinae, uvulares, quae omnes illum maxime notabilem corporis humani liquorem, *ſaliuam*, in os corriuant. Praeterea omnes hae glandulae ſaliuam ex ſanguine arterioſo carotidum externarum ſecernunt.

§. XXXV.

Ex ſanguine ſanorum ſaliua ſanis propria ſecernitur, quae talis ſecreta particulis aqueis, ſubtilioribus ſalinis, gelatinoſis, certa proportione mixtis, conſtat; praeterea eſt humor dilutus, diaphanus, fluxilis, ſaporis odoriſque fere expers, linguam nec

alieno sapore adficiens, nec colore praeter naturam tingens, sicque muniis suis obeundis aptissima est.

§. XXXVI.

Saliua sanorum in sinu suo recondit sanguinis arteriosi principia, per glandularum maeandros secerni apta.

§. XXXVII.

Possibilitas, quod principia sanguinis per glandulas in sinu saliuae ex sanguine secerni possint, euincit possibilitatem, quod etiam aliae sanguinis arteriosi particulae, cuiuscunque sint indolis & effectus, in statu praeternaturali, per glandulas saliuae secernendae proprias, cum ipsa saliua secerni eidemque immisceri queant.

§. XXXVIII.

In morbis praecipue malignis, nec minus etiam in chronicis, particulae in sanguine numero variae, qualitate, indole, effectibus differentes, oberrant, vt sunt salsae, alcalicae, acres, semi-causticae, causticae, volatiles, malignae, acidae, salino-acidae, salso-sulphureae, contagiosae, agiles, sui multiplicatiuae, cito serpentes, putridae, quae solitarie tales, corpori periculum intentant, & motu intestino agitatae, consequenter peiorem indolem indutae, peioris adhuc effectus sunt.

§. XXXIX.

§. XXXIX.

Porro, qualis ſanguis, talis ſecretio, & vice verſa, talis ſecretio, qualis ſanguis. Si enim in ſanguine huius vel illius generis particulae ſunt obuiae, praeſertim praedominantes, vt tales etiam cum ſaliua ſecernuntur, & pro ſui genio ſaporem linguae imprimunt, vel eam alias vario modo praeternaturaliter adficiunt, dum v. g. amari vel acidi praedominium, linguae ſaporem amarum, acidum, imprimit, vrentes particulae ſenſum vrentem in lingua excitant, & ſic in ceteris.

§. XL.

Poſthaec non pigebit, hancce demonſtratiunculam ſummorum in Medicina Virorum calculo iterum comprobare. Audiamus BAGLIVIVM hac de re ita diſſerentem: *Lingua prae ceteris ſubindicabit intimiorem morboſi ſanguinis ſtatum. Si acidus ſapor in ea redundauerit, acidam ſanguinis, vel aliorum humorum ab eodem deriuatorum conſtitutionem manifeſtabit; ſi ſalſus, ſalſam; ſi amarus, amaram; ſi viſcidus, mucoſus & inſipidus, talium partium copiam; ſi humida lingua fuerit, humidam, ſi ſicca, ſiccam & inflammatoriam diatheſin; l. c. p. 210. ſq. coll. p. 425.* Eundem in modum BOERHAAVIVS ſcribit: *Signa acrimoniae alcalinae ſunt ſapor, vt carnis, aut vrinae putrefactae, Inſtitut. medic. §. 912. Signa acrimoniae acidae, ſunt ſapor acidus, ibid. §. 913. Signa acrimoniae muriaticae, ſunt ſapor ſalſus, ibid. §. 914. Signa acrimoniae oleoſae putrefactae, ſunt ſapor amarus, rancidus,*

cidus, acer, pinguis, vt ab oleo ambusto, vel putrefacto, fauces exurens, nidorosus, ibid. §. 915. *Signa malignitatis in acutis intelliguntur ex symptomatibus malis, qualia* (inter alia) *sunt siccitas, sordities, albedo, flauedo, fuscus color, nigredo in ore, lingua, &c. ibid.* §. 919. *Os amarulentum cum aestu, biliosorum abundantiam, in primis viis restitantem, prodit.* Vid. Excell. IVNCKERVS *l. c. p.* 590.

§. XLI.

Quod ad *alias linguae adfectiones* attinet, Pathologi commemorant, quod in morbis *gustus* vel *obtusus*, vel *deprauatus* sit, vel *plane deficiat; vid.* modo nominatus IVNCKERVS *l. c. p.* 549.

§. XLII.

In supra recensitis morbis *gustus* saepe *obtusus* deprehenditur, vt aeger sapidissima vix gustu explorare valeat. *Ratio* quaerenda est partim in *ipsa saliua*: Haec enim in sanis subiectis, dotibus suis instructa, ceu menstruum microcosmicum non tantum in obiecta gustabilia penetrat, sed & eadem recludit, & optime gustationis negotium sustentat. In aegris omnia contraria. Organa enim saliuae sequestrandae dicata languent, hinc etiam saliua iners secernitur, & propter inertiam languide etiam in sapida obiecta agit. Partim vero etiam ipsarum papillularum neruearum oscilla in lingua muco viscido obducta & incrustata sunt, vt sapidorum perceptio praepediatur.

§. XLIII.

§. XLIII.

Sentiunt proinde quoque saepius aegri *gustus deprauationem*, quae eo procedit, vt obiecta sapida alium & contrarium referant saporem, v. g. dulcia amarum, salsum, &c. Etenim liquor in saliua praeualens obiectis sapidis allinit suum saporem, quem aliunde aduentitium & adscititium linguae imprimunt, sicque aegro imponunt.

§. XLIV.

Patiuntur tandem quoque non raro aegri *gustus defectum*. Huius phaenomeni variae quidem subesse possunt caussae, potissimae tamen hae esse videntur. Ex principiis pathologico-practicis compertissimum est, quod motus maxime semper ad locum adfectum conuertantur, hocque facto partes a loco tali dissitae sese contrahant, imo ad spasticas stricturas sollicitentur; idem hoc quoque papillulis linguae nerueis accidit, quae contractiles ita stringuntur, ut nihil sapidi admittant, vel admittere queant. Eundem effectum habet comitem *linguae siccitas*: Papillulae enim nerueae, aestu saeuiente, exsuccae, coëunt, & omne sapidum aditu praecludunt; ob saliuae autem defectum dein etiam linguae omnis sapor perit.

§. XLV.

Non in derelictis habendi porro sunt *linguae colores*; sed hi altioris indaginis esse recte putantur:

Licet enim clariſſimi Auctores commendatiſſimam in obſeruandis linguae coloribus locarint operam, vti ex toto Diſſertationis tractu intelligi poteſt; attamen colorum linguae, ſub morbis obſeruari ſolitorum, cauſſas ſicco pede, quod præfiſcini dixerim, praeteriere. Et qui mihi datum ſit, illis explicandis parem eſſe futurum! Et Phyſicorum, & Mathematicorum, & Chemicorum ingenia colorum theoria exercuit. Quam mira colorum productio, productorum deſtructio, deſtructorum mutatio! Conf. NEWTON *de coloribus in Element. phyſico mathematic.* BOYLE *de coloribus ;* BOERHAAVII *Chem. Part. III. Ed. in quart. p. 535. ſq.* Quam multum negotii faceſſunt Medicis colores, *v. g.* in *petechiis*, *variolis*, *purpura*, *vrina*, *adſpectu externo*, *ſanguine*, *reiectionibus per vomitum*, *pure*, *ſcybalis*, *alui fluxibus*, obſeruabiles. Hic tantum nobis res eſt cum *linguae flauedine*, *albedine*, *nigredine.*

§. XLVI.

Quam varias ſubeant corpora ratione colorum mutationes, quae ex corporum actione, reactione, attritu, colliſu, adfrictu, mora, calore, motu inteſtino, illapſu, modificatione lucis, oriuntur, ex phyſico-chymicis ſatis notum eſt. Num vero altius in modum fiendi introſpicere liceat, aliis, quibus hoc datum eſt, relinquo.

§. XLVII.

Quod bilis linguam *flauedine* tingat, ex vitiis bilis & viarum secernendae bili dicatarum deriuari verisimile est. Quo spectat locus ex BAGLIVIO repetendus: *Sola linguae ariditas*, inquiente, *cum flauedine, latentes vesicae, vel aliorum viscerum inflammationes aliquando detegit, quas alia signa vix manifestant, l. c. Dissertat. III. de experim. circa bilem, &c. p. 440.*

§. XLVIII.

Linguae nigredo, ceteris periculosior, restat. Obseruationum fide compertum est, hanc sub aliis malignitatis signis comparere, aestu intus furiente. Quam male talis aestus, tale sanguinis & humorum incendium in corpus consulat, neminem Medicorum latet. Cum enim omne humidum exsugat, mobiliora dissipet, tardiora condenset, succos temperatos acres reddat, excoquat, exurat, salina fixiora, olea crassa, tenacia augeat, alia, BOERHAAVIVS *l. c. §. 746.* hinc fit, vt saliua & ei inuoluta in ore sic excoquantur, vt in colorem liuido-nigricantem, tandem nigrum, abeant. Accedit, quod ob eiusmodi aestum, intus furientem, aër in pulmonibus incalescens tam feruidus redeat, vt ad parietes oris & linguam allabens, sub innumeris in- & exspirationum reciprocationibus idem cum eodem effectu producat.

§. XLIX.

Calamum pono, hasce pagellas hoc additamento adhuc obsignans, quod nimirum prognosi huic ex lingua tantum pretium statuendum, quantum ei competit. Solitarie sumta haud quidem omnem in diuinando absoluit paginam; sed Medicus omnino secundum historiam morbi completam, quae nunc temporis ad medicinam rationalem, & rectissime, absolutae necessitatis est, ad alia, quae ratione aetatis, sexus, temperamenti, vitae generis, climatis, epidemicae constitutionis, sensibilitatis personalis, & omnium aliarum indiuidualium circumstantiarum obseruanda, animum curatius aduertat. His coniunctim sumtis prognosis ex lingua eo certior euadet.

TANTVM.

